

Jóannes Dalsgaard, deildarstjóri í Mentamálastýrinum:

Betri at kveikja ljós enn at grenja um myrkrið

– Vit mugu koma burtur frá tí gomlu, skeivu fatanini, at jú verri listafólk hava tað, jú meiri skapa tey. Politikarar mugu skilja, at tað er líka so týðningarmikið at stuðla skapandi list sum varðveitandi mentanina, og at mentapolitikkur kostar pengar. Hinvegin er tað ein sannroynd, at fyri hvørja krónu, ið verður latin til mentan, fáa vit 5 aftur, sigur Jóannes Dalsgaard, deildarstjóri í Mentamálastýrinum

TURIÐ KJØLBRO

Vit kalla okkum eitt mentað fólk, ein serstøk tjóð, og fara fegin á fremmandan pall í útláningum at vísa føroyska búnan og dansin fram fyri tí bilna útlendinginum. Men vit hava ongan yvirorðað mentunarpolitikk og tað merkir, at korini og umstøðurnar hjá listafólki í Føroyum eru út av lagi vánalig.

Góð tekin eru kortini um, at vit fáa ein skipaðan, langtíðarætlaðan mentunarpolitikk. Fyri stuttum varð Jóannes Dalsgaard settur sum deildarstjóri í Mentamálastýrinum, og hansara uppgáva verður millum annað at orða eitt uppskot til ein føroyskan mentunarpolitikk.

Undanfarni landsstýrismaðurin í mentamálum setti á sumri í 1995 eina nevnd at gera eitt álit, sum skal vera grundarlag undir almenna mentunarpolitikkini, tí hann ásaðði tøvrið á einum miðvísium mentunarpolitikki. Álitid, sum fekk heitið »Avmarkaður marknaður«, varð liðugt tildliga í 1996 og í tí finna vit víðgerðir, tilráðingar og niðurstøður. Men álitid fekk ikki ta víðgerðina og umrøðuna í fjølmíðlunum, sum tað hevði uppiborið og fór skjótt út av sporinum.

– Álitid er ein góð og positiv roynd at lýsa mentunarpolitisku støðuna, men er meiri at kalla eitt yvirallit yvir bráðneyðug mentunarpolitisk tiltøk, ið eiga at verða sett í verk, fyri at loysa teir mest átrókandi spurningarnar hjá tí partinum av mentunarlívinum, sum hevur við varðveiting av mentunrarvinum og skapandi virksemd at gera, heldur enn mentunarpolitisk heimsspeki, sigur Jóannes Dalsgaard.

Eru tað hugsjónirnar, ið vanta?

– Eg sakni eina yvirorðaða strategi, ið vendir sær ímóti støðuni beint nú. Men vit mugu eisini líta framtíðir. Álitid lýsir ikki nóg væl, hvussu tann yvirorðaði

fáa út í æsir lýst, hvussu støðan er hjá mentunarlívinum, hjá rithøvundum, myndlistafólki, leiklistini, tónlistini o. s. fr. Og hjá stovnunum, ið skulu røkja mentunrarvin. Álitid er tí eitt støði til at fara víðari

amboðið, sum skal hjálpa okkum, bæði myndugleik-um og fólk til at takla avbjóðingarnar, sigur Jóannes Dalsgaard.

Felags virði

Tað er ymiskt, hvussu hugtakið mentan verður allýst. Eyðun Andreassen, fólkalívsfrøðingur, sigur í »Avmarkaður marknaður«, at 164 definisjónir eru til. Flestu eru orðaðar ógvuliga alment. Hvat er mentan særð út frá einum føroyskum tilviti?

– Mentan er samskipti, og er tað sum gevur tilveruni meining og innihald. Men mentan er eisini tað, vit eru felags. Eins og aðrar tjóðir eru vit ósamd um ógíluga nógv viðurskipti, um átrúnað, politikk, og um hvussu vit skulu skipa okkum í okkara landi. Men við tað, at vit hava ein føroyskan samleika, merkir tað, at vit hava nøkur ting vit eru felags um, nøkur felags virði. Endamálið við einum mentunarpolitikki má vera at styrkja hesi virðini. Tað er altíð týðningarmikið, at fólk hava nakað at vera felags um. Reka vit ikki ein konstruktivan mentunarpolitikk, og eru vit ikki fús at jatta pengar til tað, ið mentunarpolitikkurin kostar, so gongur tað út yvir okkara samleika og felagsvirðið, og so fáa vit trupuleikar við okkum sjálvum sum tjóð.

– Dreymurin hjá okkum á Mentamálaðildini er við hjálp frá góðum fólk, listini og teimum, sum arbeida við mentunrarvinum sum heild at orða ein slíkan mentunarpolitikk, sum politikkarar so taka støðu til. Tað eru politikararnir, sum í seinna enda gera av, um vit skulu reka henda politikk og um vit skulu rinda tað tað kostar. Vit mugu

góðtaka, at listin er í mótskið við sína samfíð, í andstøðu við samfelagið. Ein mentunarpolitikkur má hava tosemi, tí tosa listafólkini politikkararnar eftir muninum, so skapa tey ikki og so lúka tey ikki teirra leiklut. Tað at reka ein mentunarpolitikk er ein ógíluga stór avbjóðing til politikararnar, tí tað krevur fatan og tosemi. Fatan av, at vit hava brúk fyri listafólki, sum spegilsmynd at siga okkum, hvørji vit eru, og tað eru tey sum seta spurnartekin við samfelagið og menningina. Menning er eitt gandaorð, øll vilja hava menning, men eingin setir spurnartekin við, hvussu menningin fer fram. Hygg bara eftir, hvussu vit eru farnir við okkara samfelag, sigur Jóannes Dalsgaard.

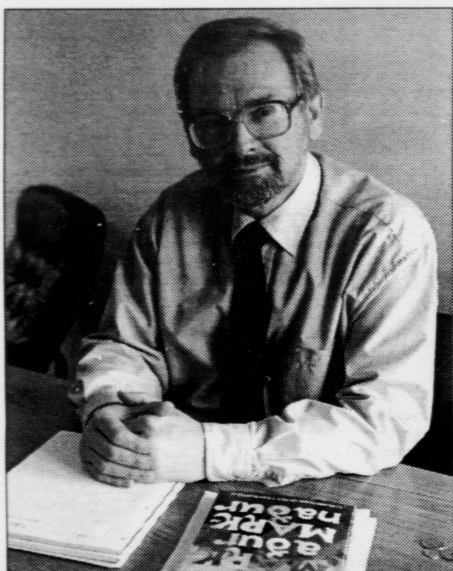
Fortíð og samfíð

Spurningurin um, hvussu tað almenna skal varðveita og menna mentanina og mentunarlívið er politiskur. Eingin setir spurnartekin við, um stovnsmentanin og mentunrarvurin skulu varðveitast, tí tað er ein sjálfvylgja. Hvi er tað so trupult at sannføra politikarar um, at skapandi mentan og list eisini má stuðlast?

– Tað sum stovnsmentanin røkir skilja øll, tí at vit orsakað av okkara søguligu fortreytum og politisku støðuni vit eru í, eru sera upptikin av fortíðini. Mentunarpolitikkur hevur higar til verið nógv vendar ímóti fortíðini og søguligum og siðvenjulegum tilstandum. Tí hava vit latið røktina av mentanini til søvnini og tey røkja jú mentunrarvin. Tað

vil siga tað sama sum, at mentunarpolitikkurin hevur verið tað sama sum mentunarrøkt.

Hesin parturin er sjálvandi ómetaliga týðningarmikið, tí røkja vit ikki mentunrarvin kunnu vit ikki fóta okkum og orða tann komandi mentunarpolitikk. Tað er lættari at skilja hjá almenninginum, at vit skulu stuðla mentunrarvin, tí hann styrkir alt tað, sum vit kenna og hann lærir okkum at fata, heldur enn at fáa fólk at skilja at tann skapandi listin eigur at stuðlast. Mentunarpolitikkur má javna handan munin út og má fáa almenningin at skilja, at tað er líka so týðningarmikið at stuðla ta skapandi listina sum ta varðveitandi mentanina. Vit kunnu vera hvørki fyri uttan. Tað er ein politikur, sum kostar pengar. Vit mugu koma burtur frá tí gomlu, skeivu fatanini, at jú verri listafólk hava tað, jú meiri skapa tey. Besta mótpregvið er Ísland, sum er tað landið í heiminum, ið nýtir mest almennan pening til skapandi listarligt virksemi. Ísland brúkar 2,5 % av Bruttotjóðarúrtøkuni til mentan. Úrslitið er, at Ísland er tað landið í heiminum, sum eigur flest skapandi listafólk. Ongin tjóð í heiminum skapar so nógv list, tað veri seg bókmentir, skaldskap, tónlist, myndlist ella hvat tað skal vera. Eitt týðiligt úrslit av einum miðvísium mentunarpolitikki líka síðani 1918. Tað hevur alt nakað við raðfestingar at gera. Vit hava líka síðani vit fingi heimastýrið í 1948, havt ein ekstrem materialistiskan politikk, og hava allir flokkar verið í felag um. Vit hava sett tey materiellu virðini framum tey andaligu. Tey andaligu virðini hava vit latið til kirkjurnar, samkomurnar og

mentunarpolitikkurin skal siggja út til dómis tey næstu 5–10 árin. Men tað er ikki so lægið, tí fyri at kunna orða tann yvirorðaða politikk og fyri at kunna gera okkum eina mentunarpolitiska strategi, mugu vit kenna støðuna á okkum. Og hana hava vit í veruleikanum ikki kent fyrr enn vit fingi hetta álitid. Størsti týðningurin í álitinum er, at í tí liggur tann fyrsta greiningin av tí mentunarpolitisku støðuni. »Avmarkaður marknaður« er í so máta eitt sera gott skjal við tað, at vit

og orða eina strategi yvir, hvussu okkara mentunarlív skal siggja út um 5–10 ár í mun til tær stóru avbjóðingar, vit hava, oljuvinnan, kunningartøkni og internationaliseringin. Í tí samhanginum verður okkara samleiki settur í fokus og spurningurin um okkara samleika verður størri og størri bæði tilvandi og ótilvitandi orsakað av teimum stóru avbjóðingunum, sum vit fáa – og av, at okkara politiska støða er við at broytast. Í hesi myndini er mentunarpolitikkurin tað

GONGDIN ER VEND!

STUÐUL TIL FISKIVINNUNA 1989-1997

Kelda: Hagtíðindi

Hjálp okkum at halda kósina!

set X við

A

Finn Bogi Arge
limur í Løgtingsins
fíggarnevnd